

**КОНСПЕКТ ЗА КАНДИДАТ-ДОКТОРАНТСКИ ИЗПИТ
ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.1. ФИЛОЛОГИЯ ЛИТЕРАТУРА
НА НАРОДИТЕ ОТ ЕВРОПА, АМЕРИКА, АЗИЯ И АВСТРАЛИЯ
(АРАБСКО ОБЩЕСТВОЗНАНИЕ - БЛИЗКОИЗТОЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
И ИСЛЯМОЗНАНИЕ)**

СПЕЦИАЛНОСТ „АРАБИСТИКА“

1. Възникване и развитие на европейския интерес към арабския свят и исляма. Школи и подходи в европейската и американската ориенталистика. Арабистика, ислямознание и близкоизточни изследвания. Историята на арабския свят и исляма: периодизация и основни подходи към нейното изучаване.
2. Арабският полуостров до възникването на исляма през VII в. сл.Хр. Обществено-политически и културен облик на Древна Арабия. Религиозни вярвания. Взаимодействия със съседните цивилизации.
3. Възникване на исляма. Мухаммад ибн Абдуллах (поч. 632) и формирането на ислямската религиозно-политическа общност (*умма*). „Праведни халифи“. Религиозен авторитет и политическа власт в ранния ислям.
4. Коран и Сунна. Подходи към тяхното изучаване в мюсюлманския свят и в европейската наука. „Стълбове на исляма“. Джихад. Възникване и особености на ислямската религиозна доктрина.
5. Арабо-мюсюлмански завоевания. Етапи и характерни черти на ислямизацията. Отношения на арабите със завоюваните народи. Активизъм и квийетизъм в исляма. Последици за формирането на арабо-мюсюлманската цивилизация.
6. Схизматични процеси в ранния ислям – *фитна* и формиране на основните „партии“ в уммата. Суннити, шиити и хариджити. Течения, секти и школи.
7. Умайядски халифат (661–750). Обществено-политическо устройство и борби за политическо надмощие. Продължение на завоеванията в Африка, Азия и Европа. Упадък на Умайядската династия.
8. Аббасидска династия (750–1258). Етапи. Обществен живот, духовна култура и изкуство. Книжовни школи и образователни центрове. Халифи, султани и везири. Навлизане на перси и тюрки в управлението на Халифата. Буиди. Селджукиди.
9. Независими от Аббасидите владения и династии в Близкия изток, Северна Африка и Европа. Фатимиди. Алморавиди и Алмохади. Мюсюлманска Испания: етапи в историческото развитие. Особенности на андалуската култура. Взаимодействие между юдейството, християнството и исляма. Реконкиста.
10. Ислямска догматика. Традиционалистка теология (*усул ад-дин*) и спекулативна теология (*калам*). Вера и дела. Противоречия и процеси на конвергенция. Роля на ислямските религиозни учени – улемите.

11. Ислямско право. Шариат и ислямска юриспруденция (фикх). „Корени на фикха“. Догматико-правни школи (мазхаби) в суннитския ислям и в шиизма.
12. Арабозичен неоплатонизиран аристотелизъм (*фалсафа*). Ал-Кинди. Ал-Фараби. Ибн Сина. Ибн Туфайл. Ибн Рушд и неговият задочен спор с Абу Хамид ал-Газали.
13. Суфизъм: „шариатски суфизъм“ и „мистически суфизъм“. Ишракизъм.
14. Средновековните арабски историци и тяхното осмисляне на обществото през призмата на исляма. Типове и жанрове исторически съчинения и извори. Ибн Исхак и ал-Уакиди. Ат-Табари и ал-Масуди. Късносредновековни автори. Ибн Халдун.
15. Арабският изток през Късното средновековие. Мамелюци в Египет и Сирия. Кръстоносни походи и монголско нашествие в Близкия изток. Характер и исторически последици за историята на арабския свят и Европа. Османско завладяване на Близкия изток и Северна Африка.
16. Теология и политическа мисъл в класическата и ранната посткласическа епоха. Ал-Мауарди и халифатът. Ибн Таймия и Ибн Каййим ал-Джаузия. Правни и политически измерения на „неоханбалитската“ теология. „Протосалафизъм“.
17. Османско владичество в арабския свят. Съперничеството между Османската империя и Иран. Колониално проникване на Запада в Близкия изток. Ход и особености на европейската колониална експанзия в арабския свят.
18. Походът на Наполеон Бонапарт в Египет (1798–1801). Значение и последици. Египет и останалите арабски провинции на Османската империя през периода от началото на XIX в. до Първата световна война. „Възраждане“ (*нахда*) и просветителство в арабския свят. Установяване и характер на мандатната система в арабския свят.
19. Традиция и модернизация. Религия и политика. Консервативни нагласи и нови харизматични лидери. Уахабизмът и възраждането на неоханбалитската теология. Салафизмът през Новото време. Махдизъм и сенусизъм. Модерно реформаторско движение в исляма. Съпоставка с Реформацията в западното християнство. Етапи и представители.
20. Арабски национализъм. Идейни течения и историческа съдба. Тенденции.
21. Арабските страни в периода между двете световни войни. Общественополитически процеси и идейни течения. Навлизане на модернизма в политиката. Секуларизационни реформи.
22. Арабският свят в международната политика. „Палестинският проблем“ като основа на блискоизточния конфликт.
23. Съвременните арабски държави. Социална структура и типове политически режими. Проблеми и перспективи в развитието. Авторитаризъм и дискусии за демокрацията.
24. Фрагментация на религиозния авторитет в исляма. Улеми. Нови религиозни авторитети. Съвременни ислямски движения и групировки. Транснационални движения. „Мюсюлмански братя“ и салафизмът.

25. Политически дискурси и социални практики. Властта и интерпретирането на символите в съвременния арабски свят. Проблемът за мюсюлманската жена. „Джендърни изследвания“ и постмодерни дискурси в изучаването на проблема.
26. Отношения между християнството и исляма. Тезата за „сблъсъка на цивилизациите“ и нейното оспорване. Предизвикателства и перспективи пред междукултурните отношения.

Препоръчителна литература:

1. Айкелман, Дейл Ф. *Близкият изток и Централна Азия. Антропологически подход*, превод Стоян Доклев под редакцията на Галина Евстатиева, предисловие Симеон Евстатиев, София: Изток-Запад, 2019.
2. Большаков, Олег Г. *История Халифата*, т. 1–3, Москва: Наука, 1989–1998.
3. Евстатиев, Симеон (съст.). *Ислямът. Кратък справочник*. Второ преработено издание, София: Изток-Запад, 2007.
4. Евстатиев, Симеон. *Религия и политика в арабския свят. Ислямът в обществото*. Второ преработено и допълнено издание. София: Изток-Запад, 2012.
5. Евстатиев, Симеон. *Салафизмът в Близкия изток и границите на вярата*. София: Изток-Запад, 2018.
6. Евстатиев, Симеон. *Средновековните арабски историци за обществото и държавата*. Докторска дисертация, София: Софийски университет „Св. Климент Охридски“, 1999.
7. Евстатиева, Галина. *Ислямът и забулването на жените в арабския свят*. София: Изток-Запад, 2016.
8. Ибн Халдун, *Встъпление*, превод Йордан Пеев и Петя Братоева, София: Наука и изкуство, 1985.
9. Павлович, Павел. *Подходи към изучаването на ранния ислям (VII–VIII в.). Метод и история*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2017.
10. Пеев, Йордан. *Ислямът: доктринално единство и разноликост*, София: ИМОСИ, 1982.
11. Пеев, Йордан. *Съвременният ислям*. УИ „Св. Климент Охридски“: София, 1999.
12. *Свещен Коран*. Превод Цветан Теофанов, София: ИК „Труд“, 2008.
13. Хънтингтън, Самюъл. *Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред*, София: Обсидиан, 2002.
14. Cleveland, William and Martin Bunton. *A History of the Modern Middle East*. Fourth edition. Boulder, CO: Westview, 2009.
15. Cook, Michael. *Ancient Religions, Modern Politics: The Islamic Case in Comparative Perspective*, Princeton: Princeton University Press, 2014.
16. Crone, Patricia. *God's Rule: Government and Islam*. New York: Columbia University Press, 2004.
17. Eickelman, Dale F. 2002. *The Middle East and Central Asia: An Anthropological Approach*. 4th edition. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2002.
18. *The Encyclopaedia of Islam*, New Edition (EI²), ed. P. J. Bearman, Th. Bianquis, C. E. Bosworth, E. Van Donzel, and W. P. Heinrichs et al., 12 vols., 1986–2004.
19. Fakhri, Majid. *A History of Islamic Philosophy*, 2nd ed., New York: Columbia University Press, 1983.

20. *Geschichte der arabischen Welt*. Unter Mitwirkung von Monika Gronke. Begr. Von Ulrich Haarman. Hrsg. von Heinz Halm. – 4., überarb. u. erw. Aufl. – München: Beck, 2001.
21. *Der Islam in der Gegenwart*, Hrsg. von Werner Ende und Udo Steinbach, Unter red. Mitarb. von Gundula Krüger. – 4., neubearb. und erw. Auflage. – München: Beck, 1996.
22. McAuliffe, Jane Dammen. *The Cambridge Companion to the Qur'ān*, Cambridge: Cambridge University Press. 2006.
23. Roy, Olivier. *Globalized Islam: The Search for a New Ummah*, New York: Columbia University Press, 2004.

Изисквания към кандидатите

Общи изисквания:

- Съгласно Правилника за организацията и провеждането на докторантурата в СУ.

Изисквания за настоящата докторантура:

- Кандидатите трябва да притежават магистърска степен.

Изпитна процедура

- Писмен изпит:

Изтеглена тема, свързана с горепосоченото учебно съдържание, се разработва писмено в рамките на четири часа.

- Устен изпит, който включва:

- 1) дискусия по разработената писмена тема;
- 2) допълнителни въпроси по теми от настоящия конспект (по преценка на изпитната комисия).

Критерии за оценяване

- равнище на демонстрираните от кандидата знания;
- умения за разработването на логично структурирано и аналитично изложение по темата;
- способности за заемане на аргументирано становище по разглеждания проблем синтез на материала чрез формулиране на обобщения, изводи и заключения.

СУ, юни 2023 г.

Изготвил програмата:

/проф. д-р Симеон Евстатиев/

